

ТИПОЛОГІЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВИДАВНИЦТВ

Рибун Назар Володимирович

Студент

Галицький коледж ім. В. Чорновола

Роботу присвячено дослідженню діяльності і типології сучасних Українських видавництв. Виявленню основних напрямків і величини діяльності видавництв в Україні, а також їх тип.

Ключові слова: типологія, тип видавництва, тематичний діапазон, форма власності.

На сучасному етапі розвитку та функціонування українського книговидавництва особливого значення набуває діяльність великої кількості видавництв, які створюють, накопичують та розповсюджують інформацію. Світовий науковий досвід свідчить про те, що саме книги здобули визнання як найвичерпніше інформаційне джерело. Вони акумулюють інформацію з усіх галузей знань чи однієї ділянки, можуть створюватися на основі різних даних. Діяльність видавництв є важливою складовою розвитку будь якого суспільства. Кожне видавництво створює, розповсюджує те що дає розвиток суспільству, зупиняє його стагнацію. Мета роботи: дослідити типологію і діяльність сучасних Українських видавництв. Об'єктом дослідження є видавнича справа України. Предмет дослідження концепція діяльності Українських видавництв. Новизна роботи полягає у тому, що вперше здійснено аналіз типології і діяльності українських видавництв

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що ця праця є внеском у дослідження книговидавничої діяльності України.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані для подальшого вивчення специфіки

діяльності видавництв України.

Видавництва та бібліотеки виникли у відповідь на потребу суспільства подолати обмеження усної комунікації. Видавництва долають перешкоди на шляху руху інформації від автора до читача. Видавнича справа виконує необхідну соціальну функцію: доводить книговидавничу продукцію до споживача. Її діяльність спрямована, насамперед, на подолання обмежень у розповсюдженні авторської інформації. Також для покращення розповсюдження авторської інформації існують публічні та приватні бібліотеки, які створюють певний комунікативний простір, що допомагає читачеві сприймати інформацію завдяки консультаціям бібліотекарів, можливості звернутися до довідково-бібліографічного апарату, участі в заходах, які забезпечують комунікацію з іншими читачами (наприклад, читачьких конференціях). Збільшення обсягу написаного, а потім надрукованого матеріалу викликало необхідність появи бібліографічної діяльності, яка сприяє поширенню інформації про видання.

«Розглядаючи теоретичні матеріали про книговидавничу справу, ми можемо вказати, що на межі 1990 років радянське книговидання України було консервативним – жорстко регламентована і фрагментована система була нездатна до внутрішньої трансформації, що відповідала б вимогам нового часу. Вмонтовані в радянську систему книговидання ідеологічні обмеження потрібно було ліквідувати, а менеджмент удосконалити чи змінити. У 1990 році на території Радянського Союзу функціонувало 274 видавництва, в тому числі на території України – 28 підприємств, що випускали 10,3% книг і брошур за назвами із загальної кількості назв видань» [2].

Розвиток самостійності державних видавництв, введення госпрозрахунку, перехід на орендні відносини, прийняття нормативних актів, покликаних стимулювати індивідуальну трудову діяльність – все це вело до становлення ринкових відносин, до необхідності появи альтернативних комерційних видавництв, як приклад: у той час отримав розвиток випуск видань за рахунок автора, а також з 1988–1989 років розпочалося створення комерційних

видавництв. Спочатку вони виникали при різних фондах, асоціаціях, творчих об'єднаннях, спілках тощо. Право видавничої діяльності отримали редакції журналів, газет, навчальні й наукові інститути, які вже на початку 90-х склали серйозну конкуренцію державним видавництвам і тим самим порушили існуючу монополію в системі радянського книговидання [2].

Розглядаючи розвиток видавничої справи України ми можемо порівняти випуск книг і стверджувати, що друк не має сталого значення, як приклад «у 2011 р. було випущено 22826 назв накладом 46565700 примірників, тоді як у 2010 р. – 72557 назв накладом 45058300 примірників, у 2019 р. – 5724 назв тиражем 10817,2 тисяч примірників» [1].

«Типологія – вид наукової систематизації, класифікації чогось за спільними ознаками з допомогою абстрактних теоретичних моделей (типів), у яких фіксуються найважливіші структурні або функціональні особливості досліджуваних об'єктів» [4].

Структура й підпорядкованість підрозділів видавництва залежить передусім від його:

- типологічних ознак,
- змісту розробленої програми,
- складності вибраних для видання текстів,
- обраних способів промоції книжкової продукції,
- професіоналізму кожного члена колективу.

Структура будь-якого видавничого підрозділу, як і видавництва в цілому, залежить від багатьох чинників. Але найперше – від типу, до якого видавництво належить.

Тип цей визначається характером та змістом діяльності видавця. На основі вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду книговидання визначити типологію сучасних видавництв та їхніх систем можна за такими головними ознаками:

- масштаб діяльності
- тематичний діапазон літератури

- вікова специфіка адресатів видавничої продукції
- знаковий принцип творення видання
- форма власності
- економічна природа діяльності
- структура підпорядкованості.

За масштабами діяльності класифікуємо великі, середні й малі видавництва. Відповідно до європейських мірок: великим видавництвом прийнято вважати таке, яке протягом року випускає понад сто назв книг [3].

Серед таких є:

- Навчальна книга – Богдан (1085 назв),
- Ранок (699 назв)
- Фоліо (480 назв),
- Vivat (454 назви)
- КМ-Букс (415)
- Старого Лева (327 назв).

Середнє – від десяти до ста.

- Фабула (99 назв)
- Свічадо (95 назв)
- Грамота (75 назв)
- Видавництво 21 (23 назви)
- Читаріум (16 назв)
- Видавничий дім «Комора» (11 назв).

Маленьке – до десяти назв.

- Маміно (9 назв)
- Герда (7 назв)
- Джура (7 назв)
- RABULUM (7 назв)
- Макрос (2 назви).

«У невеликих за обсягом діяльності видавництвах, важливо, щоб штатні працівники могли виконувати декілька функцій, які є наближеними до сфери

їхньої професійної діяльності. В ряді видавництв, що на високому технологічному рівні забезпечують підготовку нових видань, де зокрема використовуючи комп'ютерні програми успішно відпрацьовується перевірка правопису й граматики, української й щонайменше однієї з іноземних мов, не має в штатному розписі посади коректора. Однак у такому разі саме видавничий редактор покликаний оволодіти вміннями і навичками коректорського фаху. Спеціаліст з комп'ютерних технологій мусить оволодіти в такому видавництві і функціями технічного редактора та верстальника» [3].

Звичайно, таку кількісну ознаку слід сприйняти умовно, зважаючи ще й на обсяги видань та їх накладу. Окрім кількості назв, у країнах Євросоюзу статус визначається також і обсягом річного обороту коштів.

Малим видавництвом вважається те, де цей показник становить менше 10 тисяч євро. Великим навпаки – більше 1 млн. євро. За тематичним діапазоном літератури, яку випускають видавництва, їх можна поділити на вузькоспеціалізовані, видавництва специфічною тематикою та універсальні.

Вузькоспеціалізоване видавництво здебільшого працює з чітко визначеним видом фахової літератури (наукова, навчальна шкільна, навчальна вузівська, що охоплює всі предмети і навчальні дисципліни або якісь окремі їх напрямки – сільськогосподарський, природничий, медичний тощо). Це, як правило, малотиражні, а тому й зазвичай дорогі за ціною видання, але які мають стабільного споживача. Шукати його доводиться безпосередньо в навчальних чи наукових закладах, під час проведення відповідних наукових заходів, а не в книгарнях.

Прикладом таких видавництв є:

- Видавництво Жупанського (перекладна література)
- «Видавництво СКІФ» (книги по рукоділлю)
- Видавнича група «АС» (спеціалізоване видавництво, що випускає журнали та газети для працівників бюджетних організацій)
- «Видавничий дім Весна» (спеціалізується на випуску навчально-методичної літератури)

- Видавництво «КнигоВир» (християнська література).

Видавництво із специфічною тематикою зорієнтоване передусім на таку групу читачів, яка є стабільно значною за кількістю і специфіка читацького інтересу якої зводиться до споживання літератури на різні теми як приклад дозвілля, хобі, туризму, мистецтва, релігії та інших. Видавець цього блоку літератури прагне втримувати біля себе визначене коло покупців такими новинками, які згодом започатковують певну серію – широку за кількістю назв і тривалу в часі видання.

Універсальні видавництва роблять погоду на книжковому ринку передусім літературою широкого профілю – від художніх бестселерів до енциклопедичних довідників. Вони можуть готувати до друку одночасно літературу з кількох галузей знань.

Прикладом таких видавництв є:

- «Фоліо»
- «Знання»
- «Клуб сімейного дозвілля».

За віковою специфікою адресатів видавничої продукції розрізняють видавництва для дорослих, для молоді, для дітей. На українському книговидавничому ринку міцно утвердилися такі суто дитячі видавництва, як

- «БАО»;
- «Белкар-Книга»;
- «Весела Перерва»;
- «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га» (як дитяча так і доросла);
- «Видавець Вадим Карпенко».
- «Теза»

«Більш, ніж 80 років тому в Києві було створено видавництво з промовистою назвою «Молодь», яке й сьогодні видає літературу, розраховану на суто молодіжну читацьку аудиторію» [5].

Для дорослих:

- «Nebo Booklab Publishing»
- «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» (як дитяча так і доросла)

За знаковим принципом творення видань видавництва групуються на текстові, електронні, нотні, картографічні, мистецькі. З нотним способом передачі інформації в Україні працює переважно видавництво «Музична Україна». Все більше сьогодні видавництв за знакову основу творення книги бере картографію і мистецькі твори.

Текстові:

- «БАО»
- «Белкар-Книга»
- «Весела Перерва»
- «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га».

Електроні:

- Видавництво «Астролябія»;
- «Життя».

Картографічні:

- ДНВП «Картографія»
- ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «МАПА».

За формою власності типологічна картина видавництв сьогодні стає все строкатішою. Окрім державних, кількість яких зменшуватиметься, все більше групу складають приватні, кооперативні, акціоновані видавництва.

На даний момент державних видавництв практично не має.

Приватні:

- «Школа»
- «Факт»
- «ПАІС».

За економічною природою діяльності працюють два види видавництв: комерційні та некомерційні.. Перші розглядають книгу як товар і мають головну мету – одержання прибутку. Останні випускають книгу здебільшого у

виробничих чи пропагандистських цілях, задовольняючи потреби галузі, громадської організації партії.

Комерційні:

«Видавництво Старого Лева»

«Фоліо»

«А-ба-ба-га-ла-ма-га»

«Клуб сімейного дозвілля»

«Дух і літера»

«Видавництво Анетти Антоненко»

«Ярославів Вал»

«Лаурус»

«Основи»

«Наш формат»

«Книги ХХІ»

«Віват»

«Темпора»

«Навчальна книга «Богдан»

«Видавництво Жупанського»

«Смолоскип»

«Ранок»

«Нора друк»

«Родовід»

«Комора»

«Перун» .

За підпорядкованістю можна виділити самостійні видавництва та об'єднання, концерни, групи, складові яких, особливо за кордоном, часом не мають чітко визначеного юридичного статусу. Аби не втрапити в правову колізію, про цю обставину особливість важливо пам'ятати тим, хто вступає з керівниками таких підрозділів переговори щодо уступки (покупки) ліцензії за перевидання поширення твору або ж має намір здійснити принакний, але

дорогий з фінансового боку, проект спільного видання [6].

Самостійне:

- «Світ»
- «Освіта»
- «Фоліо»
- «Видавництво Старого Лева».

Видавниче об'єднання:

– «Вища школа» (1989р., до складу якого входило видавництво при ЛДУ, було поділено на чотири самостійні видавництва: власне, «Вищу школу» та «Либідь» у Києві, «Основу» в Харкові та «Світ» у Львові) [5].

Тому ми можемо побачити, що в Україні є велика кількість різноманітних видавництв які сприяють розвитку друкарства і створюють, накопичують та розповсюджують інформацію із різних тем.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Друк України (2010): статистичний збірник / укладач С. Буряк. – Київ: Книжкова палата України, 2011. 6 с.
2. Ильницкий А. Книгоиздание современной России. М. : Вагриус, 2002.
3. Про видавничу справу: Закон Верховної Ради України Відомості Верховної Ради України. 1997. № 32. 206 с.
4. Партико З. В. Основи видавничої справи: навч. посібник. Л. : Афіша, 2014. 304 с.
5. Видавництва дитячої літератури України. URL: <https://lodb.org.ua/bibliotekaryam/vydavnycztva-dytyachoyi-literatury-ukrayiny> (дата звернення 05.03.2020)
6. Закон України про правові засади видавничої діяльності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97-вр> (дата звернення 13.02.2020)